

Противодействие на корупцията — елемент на националната и вътрешна сигурност

Милка Йосифова¹

Резюме: Световноизвестният икономист проф. Стиф Ханке, след като стана доктор хонорис кауза на Българската академия на науките, заяви, че „корупцията създава лош имидж на България и спира развитието ѝ”². Развитието на държавата е елемент от националната сигурност на всяка държава – членка на ЕС. Корупцията, организираната престъпност и монополизиране на част от икономиката са едни от компонентите, които застрашават националната сигурност. Те отслабват държавното управление, разрушават икономиката, създават безработица и сива/скрита икономика, поддържат нереформирана съдебна система и непрозрачна административна бюрокрация, които разглеждани поотделно и взети в тяхната съвкупност, адресират един нов специфичен проблем за преусмисляне характеристиките на националната сигурност.

Европейската стратегия за сигурност очертава рамката на външното измерение на сигурността на Съюза, която на прак-

тика не може да бъде отделена от сигурността на всяка държава членка. Представените рискове са взаимосвързани с вътрешната сигурност и изискват нова стратегическа визия и обща политическа воля за тяхното решение, особено в условията на икономическа и финансова криза в Европейския съюз.

В разработката се проследяват някои основни акценти, залегнали в националните стратегии за сигурност, и нивата на корупция в отделни държави на ЕС, както и анализ на насоките на Европейската комисия за допълнение на основните характеристики на националните стратегии за сигурност, извеждайки акцента към вътрешната сигурност, човешката сигурност, системата за почтенност, запазване и увеличаване благосъстоянието и устойчивото развитие на държавите – членки на ЕС.

Ключови думи: сигурност, корупция, ценности.

JEL: H56.

1. Концептуална рамка на Националната сигурност

Всяка система за Национална сигурност се изгражда върху няколко основни институционални хоризонта, които са във взаимодействие и равнопоставеност за устойчивостта на националната система, включваща законодателната, изпълнителната и съдебна власт, публичния сектор, бизнеса, основните контролни и одиторни институции, политическите партии, медиите, гражданското общество,

¹ Милка Йосифова е докторант в катедра “Национална и регионална сигурност” на УНСС, e-mail: milka.jo@abv.bg

² <http://www.dnes.bg/politika/2013/07/15/korupciata-v-bulgaria-preliva-smiata-stiv-hanke.193673>

<http://19min.bg/news/8/46519.html> Бащата на валутния борг Стиф Ханке: По-малко министри, по-малко корупция. Най-важното, с което трябва да се справи България, е да реши проблема с корупцията. Това може да стане с намаляване на състава на правителството и властта, които са част от проблема. „Когато има малко, стегнато правителство, опростеност в управлението, нулева толерантност към корупцията е по-лесно да се работи“.

Дискусия

като основен инструментариум за въздействие на обществено-политическия и икономически живот в една държава. Основава се на цялостен подход за предотвратяване на зависимостта на сигурността от корупционните практики и борба с корупцията като трудно преодолимо природно бедствие, нанасящо непрекъснато опустошителни последици върху държавността, правовия ред и жизнения стандарт на населението.

През месец декември 2003 г. Европейският съюз прие Европейска стратегия за сигурност, която се отнася в по-голямата си част до външното измерение на сигурността на ЕС. През следващите 7 години с разширяване на ЕС, първоначално с 10 държави, а през 2007 г. и с България и Румъния внесоха различен нюанс и виждане за същността на своите стратегии за национална сигурност.

Анализът на различните приоритети, обуславящи отделните стратегии за национална сигурност на държавите членки, доведоха до правилното заключение на ЕК, че е необходимо да се разширят обхватът и насоката на Европейската стратегия за сигурност.

През месец февруари 2010 г. по време на шестмесечното председателство на Испания, **Съветът допълни Европейската стратегия за сигурност, като прие Стратегия за вътрешна сигурност**, която е одобрена от Европейския съвет на заседанието му от 25-26 март 2010 г.

Препоръката е държавите членки да допълнят своите национални стратегии с цел преодоляване на рискове и заплахи, които създава корупцията, и поемане на ангажимент за социално, политическо и икономическо развитие на глобалното общество като ефективен начин за постигане на действителна и дълготрайна сигурност във всяка държава членка и Европейския съюз като цяло.

Основните стълбове на стратегията са свързани с престъпността, рисковете и

Противодействие на корупцията

заплахите пред Европа, като:

- корупцията;
- тероризма;
- тежката и организирана престъпност;
- трафика на наркотици;
- киберпрестъпността;
- трафика на хора;
- сексуалната експлоатация на малолетни;
- детската порнография;
- икономическата престъпност;
- трафика на оръжия и
- трансграничната престъпност,

които се адаптират бързо към научните и технологични промени по незаконен начин и подкопават ценностите и благогенството на страните от Европейския съюз.

Динамиката на кризата и глобализацията на настоящия век изискват стратегиите за сигурност да бъдат подлагани на периодично адаптиране за превенция на престъпността и корупцията, за противодействие на първопричините, паралелно с борбата срещу престъпните деяния и техните последици.

През двадесет и първи век Европейският съюз наброява около 500 милиона души от 27-те държави членки, а от 1 юли 2013 г. към ЕС се присъедини и 28-мата държава членка – Хърватия, които следва да установят ефективен модел на сигурност, включващ човешките ценности за спазване правата на човека, основните свободи, прозрачността и солидарността, основни принципи на правовата демократична държава. Ето защо външната и вътрешна сигурност трябва да бъдат разглеждани като една цялостна съвкупност, гарантираща мира, цялостта, суверенитета, демокрацията и правовия ред, но и сигурността като ключов фактор за осигуряването на високо качество на живот, противодействие на корупцията и овладяване на икономическата и финансова криза.

Икономическата логика изисква *„преди да планираш средствата за сигурност,*

Дискусия

трябва да формулираш политиката си за сигурност”³.

Договорът от Лисабон и Стокхолмската програма позволяват на Европейския съюз да предприеме съгласувани стъпки в посока правосъдие, свобода, сигурност и обща политика за предотвратяване и борба с корупцията, въвеждайки европейски модел за отстраняване на причините за несигурност и взаимодействие за контрол в съюза.

Като приоритет Европейската стратегия за сигурност извежда тежката и организирана престъпност като обща заплаха, която се възползва от възможностите, предоставени от глобализираното общество. Наред с това корупцията застрашава устойчивостта на демократичната система, правовата държава и икономическото развитие във всяка страна от Съюза, което вече не е проблем на отделната държава, а на целия ЕС.

В отговор на тези предизвикателства държавите – членки на Европейския съюз, разполагат със свои собствени стратегии и политики в областта на националната сигурност за преодоляване негативните явления.

Възприема се приложението на по-интегриран подход, обхващащ принципите, насочени към правоприлагането, съдебното сътрудничество и борбата с корупцията, и ценностите, залегнали в договорите на Съюза и Хартата на основните права, като:

- защита неприкосновеността на личния живот – хората очакват да живеят в сигурност;
- прозрачност и отчетност в политиките за сигурност, лесно разбираеми от гражданите и отразяващи тяхната загриженост и мнения;
- диалог за постигане на толерантност, уважение и свобода на словото и свободата за изразяване на мнение;

³ Слатински, Н., “Сигурността: същност, смисъл и съдържание”.

- взаимно доверие, като ключов принцип за успешно сътрудничество;
- солидарност между държавите – членки, социално приобщаване и интеграция;
- борба с корупцията и дискриминацията.

Европейската стратегия за сигурност, Стратегията за външно измерване в областта на правосъдието, свободата и сигурността и Стратегията за управление на информацията осигуряват напредък в областта на правосъдието, свободата и сигурността в Европейския съюз, които принципи трябва да намерят своето място в националните стратегии. Въз основа на тях е изведен девизът, че заедно сме по-ефективни и по-добре подготвени за заплахите пред нас.

2. Национални стратегии за сигурност на държави от ЕС⁴

Всяка държава – членка на Европейския съюз, притежава своя стратегия за национална сигурност, която трябва да е в унисон с принципите и целите на Европейската стратегия за сигурност.

Легална дефиниция за Национална сигурност в българското законодателство е визирана в Закона за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ) в § 1 т. 13 от Допълнителните разпоредби и гласи: „Национална сигурност е състояние на обществото и държавата, при което са защитени основните права и свободи на човека и гражданина, териториалната цялост, независимостта и суверинитетът на страната и е гарантирано демократичното функциониране на държавата и гражданските институции, в резултат на което **нацията запазва и увеличава своето благосъстояние и се развива.**“

От определението може да бъдат изведени характеристиките:

- Мерки, които предприема държавата, за да осигури своето оцеляване и безопасност;

⁴ www.expert-bdd.com/index.php?option...id...

Дискусия

- Включва спирането на нападения от вън-вънтрешни и от вън-външни сили;
- Осигурява закрила и благосъстояние на своите граждани.

Всяка държава по свои традиции, обичаи, ценности, степен на корупция, организирана престъпност, контрол върху монопола и визия за сигурност трябва да поддържа актуална своята национална сигурност с приоритет благосъстоянието на своите граждани и демократичните държавни устои на управление и устойчиво развитие.

При оценка тенденциите на развитие и насоките на Европейската сигурност, трябва да се вземат предвид някои особености на стратегиите на отделни държави на ЕС, където корупционният индекс е в значително по-благоприятни позиции от последното и предпоследно място, което заема България след 2007 година.

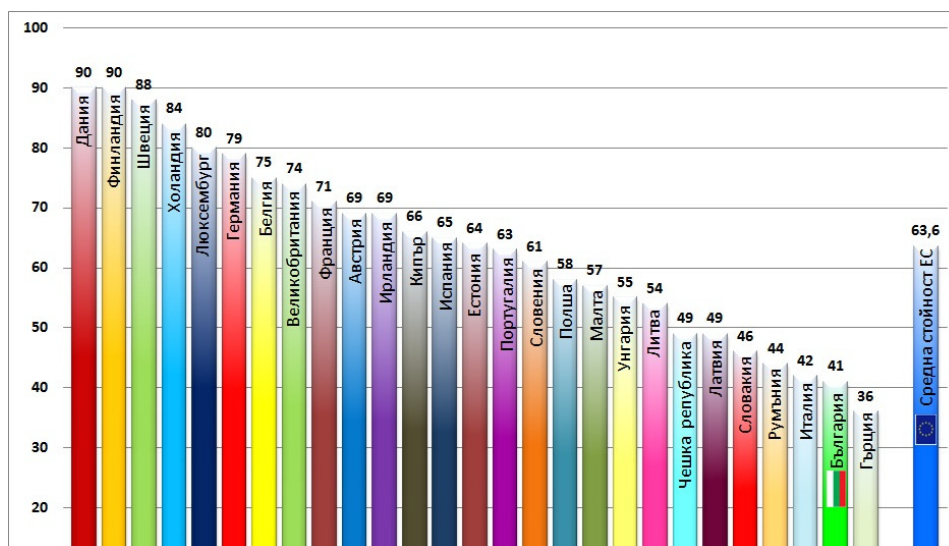
В Корупционния индекс на Transparency International България е включена за първи път през 1998 година. За периода от 1998 до 2011 година стойностите на Индекса се измерват по скалата от 0 (показател за

Противодействие на корупцията

високо ниво на корупция) до 10 (показател за ниско ниво на корупция) и за България има следните стойности по години⁵.

Година	Индекс	Година	Индекс
1998	2,9	2005	4,0
1999	3,3	2006	4,0
2000	3,5	2007	4,1
2001	3,9	2008	3,6
2002	4,0	2009	3,8
2003	3,9	2010	3,6
2004	4,1	2011	3,3

От 2012 г. в методиката за стойността на Индекса за възприятие на корупцията са настъпили промени, поради което резултатите за 2012 г. не могат да се сравняват механично с тези от 2011 г. Стойността на Индекса за възприятие на корупцията в България през 2012 година е 41 пункта при 63.6 средна стойност за ЕС. След България е Гърция с индекс значително по-нисък, от 36 пункта, което дава основание за извод, че има реални предпоставки да се възприеме отпласкване от позицията на най-корумпираната държава на ЕС, за което предстои значима по обем работа.

Фигура 1. Индекс за възприятие на корупцията в държавите – членки на ЕС, за 2012 г.⁶

⁵ http://www.transparency.bg/media/cms_page_media/116/CPI_2011_BG "Индекс за възприятие на корупцията през 2011 г.- Transparency International

⁶ http://www.transparency.bg/media/cms_page_media/143/CPI_2012_BG.pdf

Дискусия

2.1. Великобритания

Стратегията на Великобритания за национална сигурност е изградена на *„Тези ценности определящи кои сме ние и какво правим. Те формират основата на нашата сигурност, както и на нашето благосъстояние и просперитет. Ние ще ги защитаваме и спазваме у дома и последователно ще ги насърчаваме в нашата външна политика.“*

Подходът на стратегията е не само гарантиране на националната сигурност, но прилагането на най-добрите начини за разширяване благосъстоянието и просперитета на гражданите, техните права и върховенството на закона. Великобритания е една от държавите – членки на ЕС с индекс за възприемане на корупцията над средния, със стойност 74 за 2012 г., което е основанието да бъдат изведени в приоритет за националната сигурност ценностите за благосъстояние и просперитет на гражданите и да се отстояват.

2.2. Франция

Създаденият бизнес климат, размерът на публичните финансови задължения и дейността на националните одитни институции оказват съществено влияние върху оценката на индекса за възприемане на корупцията във Франция в размер на 71 пункта.

Стратегията за национална сигурност на Франция е насочена към защита ценностите на всички граждани, свързващи ги с държавата. Тя е разработена в светлината на традицията на основополагащи принципи, датиращи от епохата на Просвещението и в духа на приетата през 1789 г. Декларация за правата на човека и гражданите и конституцията на Петата република, както Бялата книга за отбрана и въоръжените сили на Франция. Основната цел на стратегията отговаря на принципите на демокрацията, индивидуалните и колективни свободи, зачитане на човешкото достойнство, солидарността и справедливостта, което създава предпоставки

днешната икономическа и финансова криза и влияние на масовата корупция да нямат съществен резонанс. Не може да не се признае на Франция усилените действия в борбата с корупцията по високите етажи на властта.

2.3. Естония

Естония е третата от изследваните от автора държави, която има индекс за възприемане на корупцията над средния за Европейския съюз в размер на 64 пункта. Противодействието на корупцията е постигнато през последната година с ефективна антикорупционна правителствена стратегия, която дава своите положителни резултати. За разлика от Естония, за България Европейската комисия определя Интегрираната стратегия за борба с корупцията и организираната престъпност като изчерпана с неотложна необходимост за нейната подмяна с нова, съдържаща конкретни мерки, отговорници и срокове за изпълнение, с оценка за целесъобразност и ефективност и носене на персонална отговорност за всяко действие и решение на отделния публичен субект.

Националната политика за сигурност на Естония е основана на принципа, че сигурността е неделима, на необходимостта от международно сътрудничество и общата защита на демократичните ценности. Опасността от външна принуда може да бъде преодоляна чрез интеграция, успешно икономическо, политическо и собствено развитие и консолидация на обществото на базата на демократичните ценности и гарантиране на реда и законността, защита на човешките права и свободи.

Стратегията за национална сигурност на Естония е постигнала своя баланс на равновесие между външна и вътрешна сигурност, за което имат своя принос, според автора, доброто ниво и постижения на антикорупционните мерки и политическа воля за тяхното стриктно приложение.

2.4. Полша

Националните интереси, според Полската стратегия за национална сигурност, са изведени от фундаменталните и непреходни ценности – свобода, сигурност и зачитането на човешките права, които са дефинирани и в Конституцията на страната, ведно със защита на независимостта, териториалната цялост, запазването на националното наследство и опазване на околната среда в **условията на устойчиво развитие**. Вътрешната политика на държавата е оптимистична и гарантираща създаването на условия гражданите да спазват законите и демократичните ценности. Във външен план е изведен принципът за сътрудничество и запазване на общите ценности възприети от Европейския съюз и зоната на Евроатлантическия съюз.

Корупцията в Полша е определена на 58 пункта, което е под средното ниво на ЕС за отчетната 2012 г. Резултатът за нивото на корупцията предизвиква политическа воля за стимулиране на икономиката и контрола, с които мерки правителството очаква за 2013 г. да ограничи корупцията и достигне средния индекс за ЕС за възприемане на корупцията.

2.5. Унгария

Унгарската стратегия за национална сигурност още с въведението легитимира, че политиката има предвид фундаменталните ценности – мир, сигурност, стабилност, суверенитет, демокрация, върховенство на закона, **свободна инициатива** и зачитане на човешките права, интересите и предизвикателствата на средата за сигурност.

Унгария възприема широкообхватно разпространение на демократичните ценности, дори извън евроатлантическата зона. В стратегията е предвиден *„деликатен баланс между ценности и интереси, синтез между свобода и сигурност, да бъдат постигнати по начин, зачитащ стандартите на основните свободи и върховенството на*

закона.” Унгария е на 19-то място от 27-те държави членки на ЕС по корупция с индекс от 55 пункта.

2.6. Чешка република

Чешката република е следващата държава – членка на ЕС, която е преди България с по-нисък размер на корупцията, определен на 49 пункта, което е показател, който сигнализира за необходимостта от адекватни мерки за противодействие и борба с корупцията след спадане под средата на маржера, който е от 100 до 0.

В стремежа да гарантира своята сигурност Чехия е заложила на основните ценности и интереси, позиции и амбиции в четири раздела на своята Стратегия за сигурност. Стратегическата оценка на средата е очертана на основание *„предвидимите заплахи, пораждали от преднамерени действия, които могат да навредят на интересите и нарушат ценностите на държавата”*. В документа са застъпени свободата, демокрацията, върховенството на закона, фундаменталните човешки права и свободи и принципите на пазарната икономика, **дефинирани като жизненоважен интерес**. Основно задължение на всяко правителство е да защитава гражданите с *„всички възможни подходи и всички налични средства”*, който гаранционен подход е целесъобразно да намери своето място в българската нормативна уредба за сигурност.

2.7. Литва

Литва е втората държава в изследването на Transparency International за 2012 г., която е оценена с 49 пункта за възприемане на корупцията, съвместно с Чехия на равни стойностни позиции.

Националната стратегия за сигурност не съдържа изрично определени ценности като декларира, че страната ще бъде съюзник в политическо, икономическо и военно отношение с държави, които се придържат към същите политически, социални,

Дискусия

културни и морални ценности. Водещо е за Стратегията *„стабилното функциониране на демокрацията, гражданското общество и свободната пазарна икономика“*. Специално място е отделено в заключителните разпоредби, на дългосрочните стратегии, които ще продължават да бъдат следвани в съответствие с политическите, икономическите, обществените, военните и културните интереси, въз основа на споделените ценности от демократичния свят. Анализът на Националната стратегия за сигурност на Литва в някои пунктове не е доразвит съобразно насоките на Европейската стратегия за сигурност, особено по отношение вътрешната сигурност.

2.8. Словакия

Словакия, посочва в своята Стратегия за сигурност, че се придържа към ценностите на *„свободата, мира, демокрацията, върховенството на закона, справедливостта, плурализма, солидарността, човешките права и основните свободи“*. Специално място е отделено на тероризма, който е определен като фактор, подкопаваш, основните демократични ценности на обществото, като отвореността, индивидуалната свобода, стойността на човешкия живот и толерантността.

Словакия се нарежда на две места преди България, с по-малко корупция, определена на 46 пункта.

2.9. Румъния

В статистиката на Transparency International за Румъния, след приемане на страната в ЕС, винаги е класирана с по-ниска стойност на корупция в сравнение с България. За 2012 г. индексът за възприятие на корупцията е изследван и определен на 44 пункта при 41 за България.

Високото ниво на корупция, за поредна година възпрепятства двете страни да бъдат приети в Шенгенското пространство. Това са причините да продължи действието на мониторинга за наблюдение от ЕК,

чрез Механизма за сътрудничество и проверка за напредъка на Румъния и България за противодействие и борбата с корупцията и след изтичане срока на 5-годишното договорно споразумение, а за България и по отношение организираната престъпност.

Националните интереси се определят като основани на демократичните ценности и провежданата външна политика, отразени в Стратегията за националната сигурност на Румъния. Изборът на страната е да следва европейска и евроатлантическа интеграция и защитник на ценностите на *„мира и демокрацията“*. Като национални интереси са определени гарантирането на фундаменталните и демократични свободи, както и отстояването на националната идентичност и следването ѝ като демократична ценност, **чрез използването и развитието на националното културно наследство и съзидателните способности на румънския народ.**

Като цели в стратегията са изведени върховенството на закона, демократичните свободи на гражданите, конституционните права и задължения, равенството във възможностите, обществената солидарност и гр. Като външен рисков фактор са определени действията, подбуждащи към екстремизъм, нетолерантност, сепаратизъм и ксенофобия, които могат да засегнат страната и напредъка на демокрацията.

Анализът на емпиричното изследване, установява наличието на факти, че държавите –членки на ЕС, при които силата на корупционните практики е под средното ниво, т.е. под 50 пункта (висока корупция), техните национални стратегии за сигурност слабо застъпват демократичните ценности, не декларират подходи за тяхното гарантиране и липсват основните постулати на вътрешната сигурност, от който авторски извод не прави изключение и България.

Допълването на Европейската стратегия за сигурност със Стратегия за вътрешна сигурност все още не е намерила

Дискусия

своето цялостно отражение и подobaващо място в Националните стратегии на изследваните държави.

Въпросът за корупцията не е национален проблем, той е проблем за целия ЕС. С разширяването на ЕС с 12-те новоприети държави, сред които България и Румъния, се засилва елементът корупция, неговото трансгранично действие и обхват.

Предоставянето, с Шенгенското споразумение, на свободното движение на хора и стоки в ЕС и стремежът за максимално усвояване на европейските фондове в условията на ширеща се финансова и икономическа криза, дават неограничени възможности за създаване на корупционни практики, които OLAF⁷ и нейните структури по места във всяка страна – членка на ЕС, не постигат задоволителен резултат.

Като пречка за ефективност може да бъде посочена различната съдебна практика. Положителен изход ЕК търси в създаването на фигурата Европейски прокурор и съд за борба с корупцията, измамите и организираната престъпност, която мярка на този етап може да гарантира вътрешната и национална сигурност на ЕС⁸.

Никоя държава не е способна сама да се справи със сложните проблеми на съвременното, сериозните дефицити в дейността на финансовите контролни институции, политическите партии, публичната администрация, като цяло и борбата с корупцията, което дава отговор на въпроса, защо

⁷ OLAF - Европейска служба за борба с измамите.

⁸ http://www.standartnews.com/bulgariya-obshtestvo/olaf_iska_obsht_evropeyski_prokuror-164746.html. Според Джовани Кеслер - генерален директор на ОЛАФ, Европейска прокуратура е нужна за еднозначно решаване на дела като това за САПАРД (програма на ЕС предназначена за подпомагане на развитието на селско-стопанската сфера и селските райони). Има една поука от тази история – няма причини и никакъв смисъл да има две съдебни процедури по един факт – българо-германски. Това е загуба на време, на ресурс и може да доведе до нечестно решение на съда – или в България, или в Германия е нечестно. Не може за едно и също нещо единият да е оправдан, а другият наказан. Не може да има две различни прокуратури, работещи по различни начини, което вреди на демокрацията и сигурността.

Противодействие на корупцията

Европейският съюз приема Европейска стратегия за сигурност, която допълва седем години по-късно с Вътрешна стратегия за сигурност.

Оценката на Европейския парламент от 16 май 2012 г., дадена по повод на парламентарно питане, признава, че корупцията в държавите – членки на ЕС, все още представлява един от най-неотложните проблеми на ЕС, който изисква извършване на оценка на действията на държавите-членки за борба с корупцията и техните национални и правителствени стратегии за сигурност.

3. Концепцията за човешка сигурност, основна характеристика на вътрешната сигурност

Видно от разгледаните национални стратегии за сигурност на някои държави – членки на ЕС, въпросите за сигурността са разглеждани в твърде тесен смисъл на две характеристични направления, като национална външна сигурност и частично съвсем ограничено, като национална вътрешна сигурност. Освен тези две основни категории, сигурността трябва да бъде разглеждана и като ангажимент на държавата за човешка сигурност, гарантираща благосъстоянието на гражданите.

Конвенцията за човешка сигурност е въведена за първи път като документ на ООН през 1994 г., с което въпросите за защита на националните интереси и сигурност, включват интересите и сигурността на гражданите, което предпоставя, че при едно демократично общество държавата трябва да е в състояние да предложи стабилност, сигурност и икономически просперитет на нацията си.

Коя държава се приема за сигурна? Тази с развити демократични традиции, където гражданският контрол и законодателните разпоредби биха попречили на елитите да поставят собствения си интерес пред обществения. Държава с такова общество би била сигурна държава, тъй като в нея ед-

Дискусия

новременно са изпълнени две условия: *поддържане на общественя ред и защита на индивидуалните свободи на гражданите*⁹.

Стремейки се да се постигне тази идеална ситуация, се налага всяка държава на ЕС да изработи по-всеобхватна концепция за сигурност, която да гарантира **справедливо управление, противодействие на корупцията и организираната престъпност, високо качество на живот и човешка сигурност**. Количеството и качеството на вътрешната сигурност е доказателство за лоялността на всяка държава към своите граждани, че представлява техните публични и частни интереси.

След интегрирането на България в НАТО и Европейския съюз, ключов за страната е въпросът за вътрешната и човешка сигурност, най-често асоциирани с неефективното и прозрачно правораздаване, корупцията по високите етажи на властта и дребната масова ежедневна корупция, състоянието на икономиката и ниския жизнен стандарт на гражданите. В този смисъл проблемът на човешката сигурност като елемент на вътрешната сигурност е проблем на партийните и правителствени елити, които трябва да са в състояние да водят диалог за поддържане на базисните ценности и жизнен стандарт в едно демократично общество, за каквото се обявява българското общество.

Включването на гражданското общество във вземането на управленски и законодателни решения и в контрола върху дейността на министерства, агенции и институциите е първата стъпка за постигане на прозрачност в обществото. Въвеждането на механизмите на електронно правителство в администрацията е следващият съществен аргумент за легитимиране на прозрачното управление, което по безспорен начин ще възпрепятства, ограничава и минимизира предпоставките за корупция.

⁹ <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIBG.pdf>

Вкарването на корупцията в контролируеми ограничителни параметри ще рефлектира положително върху всичките компоненти на националната външна и вътрешна сигурност, гарантирайки устоите на демократичната правова държава, свободата, върховенството на закона, човешките права и основните свободи, стойността на човешкия живот и благосъстояние. Ценности, които все още не се включват и регламентират пълноценно за реализация във водещите национални ръководни актове.

4. Национална система за почтеност – цялостен модел за противодействие на корупцията

Transparency International защитава тезата, че задълбоченият анализ на Националната система за почтеност на всяка държава е необходим, както за правилното диагностициране на рисковете от корупция, така и за изработването на ефективни стратегии за тяхното ограничаване в синхрон с водещите стандарти за прозрачност, отчетност, развитие на капацитета и стимулиране на човешките ценности, като гарант за националната сигурност.

Националната система за почтеност е модел за оценка функционирането на ключови сектори и институции, играещи решаваща роля в борбата с корупцията¹⁰. Предоставя всеобхватен поглед върху публичния и частен сектор и дава отговор на въпроса: В каква степен функционират антикорупционните системи в отделните страни, като идентифицира недостатъците и дава предложения за предприемането на ефективни мерки в 13 стълба, които включват: законодателна власт; изпълнителна власт; съдебна власт; публичен сектор; правоналагащи институции; изборна администрация; омбудсман; сметна палата; антикорупционни агенции; политически партии; медиуми; гражданско общество и бизнес.

Тринадесетте стълба се оценяват в

¹⁰ nis.transparency.bg/index_bg.html

три аспекта: капацитет, управление и роля¹¹.

Показателите в раздел „капацитет“ целят да установят доколко дадена институция разполага с достатъчно ресурси и гарантирана автономия спрямо други власти, и до каква степен може да бъде независим орган, водещ ефективни политики в своя професионален статус и в борбата с корупцията.

Втората група индикатори – „управление“, отразяват управленското качество по отношение прозрачност на решенията, почтеност на служителите и отчетност на дейността, за да може да бъде установено не само доколко дадена институция има капацитет за изпълнение на определени функции, но и дали ги изпълнява по прозрачен и отговорен начин, което за България ефективно може да бъде постигнато с въвеждането на електронно управление на всички възможни административни процеси.

Последната група от индикатори са свързани с тяхната роля. Те са насочени към крайния резултат от дейността на институцията и отношението ѝ в борбата срещу корупцията.

Оценяването на стълбовете не е математическо измерение, а приносът на конкретен стълб към почтеността и отговорността на субектите в общественния живот.

Почтеността е човешка ценност, която е съставомерна на етичните норми на поведение. От своя страна, етиката е моторът на превенцията на корупцията.

Дефицитът на етика в обществените отношения води до корупция, което е трудноличима болест за цялото общество. В общественния живот като еталон за пример трябва да е политическата етика. Правителствената етика, която осигурява предпоставките за правене на добра обществена политика, е по-важна от която и да е друга политика, защото всяка политика зависи от нея. В публичния сектор ети-

¹¹ <http://www.transparency.bg/bg/projects/ocenka-na-nacionalnata-sistema-za-pochtenost/>

ката е дейност, а не статус.

Стимулирането на етично поведение не се постига само с правила и тяхното съблюдаване, но следва да създава реална възможност да бъдат постигнати и осъзнати като **потребност от личността и метод за превенция на корупцията**.

В превод от латински понятието „превенция“ означава „предотвратявам“, „избягвам“. Постепенно в латинския значение то се е изменило от „**преди да дойде**“ към „**действам преди да се е случило**“, което правило трябва да намери своето място в антикорупционните мерки срещу корупцията. Етичното поведение е същността на превенцията, а лоялността е съществен инструмент на етичното поведение. Паралелно с лоялността, трябва да вървят етични ценности: обещанието, поведението за пример, неподкупността, достойнството на човешката личност и най-вече отговорността.

Всяко демократично общество трябва да предоставя на човека свобода да изразява своето мнение и да прави своя избор по един информиран начин, а институциите да се ползват с подкрепата на гражданите, да са успели да ги мотивират и да ги направят съпричастни, по един етично приемлив начин, извоюван с доверие и много, много прозрачност.

Етиката изисква навременно и пълно информиране на населението по въпросите, които пряко засягат неговия избор. Без цялостната информация индивидът може да вземе решение, което да не е достатъчно вярно или вярно, но неправилно.

В различните страни съществуват различни сили, които влияят върху обществените служби по начин, чрез който могат да ги принуждават да се съобразяват с националните или регионални етични форми.

Трудните отношения между институциите и гражданите са в диалектическо отношение, както между реда и демокрацията и сигурността и свободата. За да се преодолее това противопоставяне е необ-

Дискусия

ходимо да се намери общественят баланс с помощта на етично приемливи действия, не само като задължение, но и като осъзнати ценности, които съставляват етиката. От друга страна, изповядването на ценности е изкуство да общуваш със себе си и да общуваш с другите по начин, който да даде възможност да постигнеш разбирателство.

Превенцията на практика е обща и специална в зависимост от характера и дейността, в която има предпоставки за развитие и при това деление от особено значение е наличието на единната система от конкретни и ефективни мерки да се действат преди да се е случило, което начало е поставено с Етичните кодекси.

Изследването на етиката като основен елемент на превенцията, а тя, от своя страна, като водещ елемент за противодействие на корупцията, са взаимосвързани и зависими една от друга характеристики, обуславяйки ефективността на Националната вътрешна и външна сигурност.

Националната система за почтеност е общоевропейска антикорупционна инициатива, чиято философия ведно с тази на Концепцията за човешка сигурност и противодействие на корупцията трябва да са в основата за създаване на Стратегия за вътрешна сигурност, като допълнение на Националната стратегия за сигурност на Република България.

Заклучение: Корупцията като теория е научно изследвана от редица учени, но все още в публичното пространство и правния мир на България няма наложено се определение, което най-пълно и точно да обхваща всички характеристики с проявление на този феномен корупция. В Наказателния кодекс е регламентирано понятието подкуп. Всеки подкуп е корупция, но не всеки вид корупция може да се отъждестви с подкуп. По тези причини няма осъдени за корупция.

Първата стъпка за ефективно противодействие на корупцията е целесъобразно да започне със Стратегията за вътрешна си-

гурност, която включва противодействието и борбата с корупцията, като самостоятелен нормативен акт или допълнение на Стратегията за национална сигурност, с което ще се даде възможност паралелно и едновременно да се постави фундаментът за решаване препоръките на Европейската комисия.

Втората стъпка е изработване на правителствена програма с ясно поставени задачи, изпълнители и срокове за приложение на Стратегията за национална и вътрешна сигурност, което очаква Европейската комисия от България и ще оцени в края на 2013 г. в своя доклад за Напредъка на България по Механизма за сътрудничество и проверка.

Литература

1. Димитров, Д., 2005. Икономически анализ „Разходи – ползи“ в отбраната и сигурността, Университетско издателство „Стопанство“, С.
2. Слатински, Н., 2011. „Сигурността: същност, смисъл и съдържание“, С.
3. Слатински, Н., 2010. „Петте нива на сигурността“, С.
4. Уитни, Н., 2010. „Да съживим европейската политика за сигурност и отбрана“, С.
5. Иванов, Т., 2009. Икономически анализ в публичния сектор, С.

Нормативни актове

1. Стратегия за национална сигурност на Република България (25 февруари 2011 г.)
2. Национална отбранителна стратегия (2011г.)

Дискусия

3. Закон за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ).
4. Европейска стратегия за сигурност. www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/.../QC7809568BGC.pdf
5. Стратегия за външното измерване в областта на правосъдието, свободата и сигурността приема от Съвета на ЕС.
6. www.consilium.europa.eu/.../dimension-exterieure
7. Стратегията за управление на информацията на Съвета на ЕС.
8. Външно измерване на обновената Лисабонска стратегия
9. www.knsb-bg.org/.../ECO249-Wanshno_izmerenie_Lisabonska_strat...

Интернет публикации

1. www.expert-bdd.com/index.php?option...id...
2. <http://www.dnes.bg/politika/2013/07/15/korupciata-v-bylgariia-preliva-smiata-stivhanke.193673>.
3. http://www.standartnews.com/balgariya-obshchestvo/olaf_iska_obsht-evropeyski-prokuror-164746.html.
4. <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIBG>

Противодействие на корупцията

5. nis.transparency.bg/index_bg.html
6. <http://www.transparency.bg/bg/projects/ocenka-na-nacionalnata-sistema-za-pochtenost/>
7. http://www.ecfr.eu/page/-/BG_ESDP_Executive_SummaryBG.pdf,
8. http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/bulgarian/interview_b.html
9. Transparency International, Индекс за възприемане на корупцията през 2011 г., http://www.transparency.bg/media/cms_page_media/116/CPI_2011_BG.
10. Transparency International, Индекс за възприемане на корупцията през 2012 г., http://www.transparency.bg/media/cms_page_media/143/CPI_2012_BG.pdf
11. Асоциация „Прозрачност без граници”, Национален доклад – 2011 г. Оценка на Националната система за почтеност на България, www.transparency.bg.
12. Transparency International, Асоциация „Прозрачност без граници”– „Пари, политика, власт: Корупционни рискове в Европа”, www.transparency.bg.
13. CSD Brief № 37: Скуптата икономика в България:2011-2012 г.,Център за изследване на демокрацията, 2013.
14. Policy Brief№ 35: Корупция и антикорупция: 2011-2012 г., Център за изследване на демокрацията, 2013.